

Beek in wateroorlog verwickeld met Poppel in 1780

door Jan van Helvoirt

Eeuwenlang vloeiende het overtollige Poppelse heidewater ten westen van de Tulderhoeve, het wemelde daar van de vennen, via de *Schatreyt* naar de rivier de Leye richting Goirle. Tot het gewraakte moment dat de stoutmoedige schepenen van Poppel en Weelde, zonder enig overleg met de regeerders van Hilvarenbeek, een dam of dijk lieten aanleggen. Daardoor moest het water noodgedwongen koers nemen via Tulder naar Esbeek (nu onze Hoogeindse Beek) en had Poppel, gevrijwaard van overtollig water, zijn schaapjes op het droge! Hierdoor ontstond er een enorme wateroverlast op de Tulderhoeve en ook bij de Esbeekse boeren op het Hoogeind. Hoewel Esbeek 'modder-beek' betekende, was dit toch wel te veel van het goede. Bovenstaande onenigheid vond ik enige jaren geleden in het Beekse archief beschreven op een ongefolieerd en ongedateerd rondzwervend velletje in een O.A.A.-boek van 1780. Daar onze zuiderburen van *een groote coppieusigheydt* werden beticht door onze woedende Beekse schepenen, geef ik het bericht over de 'wateroorlog' gedeeltelijk integraal weer.

Seker waeter gelegen op den Poppelschen en Weldschen aert en heijde genaemt de Schatrijdt het welck oock correspondentie heeft met een groot waeter genaemt de Poppelsche en Weldsche Lijde met den een eijnde gelegen streckende naer Poppel ontrent 1 quart van de Poppelsche revier ofte stroom alwaer die gemelde waeters van over alle oude imemoriale tijden hunnen aftreck hebben gehadt op de revieren van Poppel ende nu over eenigen tijdt door eenen dam of dijck die de regeerders van Poppel en Welde voor de gemelde Schadrijdt hebben laeten opwerpen ende maecken. Die gemelde waeteren dwingen haerer coers te nemen langhs de Tulderhoeve op Hilvarenbeeq op den gehuchten genaemt Esbeeq waer door de naebuere van Esbeeq en meer anderen hun huijsen stallen schueren koomen onder waeter te loopen. Ende oversulx heeft Jan Swagemakers ten opsichte van het gemelt werck (omme die nabuere van Asbeeq eenighsins wat te ontlasten van de seffens aenkoomende waeteren) differente reijse minnelijck versoght van sekere twee wallekens of damme gelegen tende de soo genaemde Ackerrijdt achter de Tulderhoeve Weldwaerts omme de selve te repareren omme de gemelde waeteren wat langhsaemer te laeten afkoemen ende loopen: op welck versoeck die regeerders van Poppel geen voldoeninge en koemen te geven van de gemelde dammen of wallen door hem te laeten repareren tot ontlastinge met een woord een groote coppieusigheijdt selfs niet te willen ofte een ander te parmiteeren van te repareren sonder dat iemant can seggen dat die van Poppel daer door eenige de minste preuditie of schaede konnen lijden van die waeters daer eenen dagh min of meer in die hey vennen te houden en ander groote schade veroorsaeke.

Genoemde Jan Swagemakers was in die periode de eigenaar van de Tulderse Hoeve, die tot het jaar 1756 door de abdij van Averbode verpacht werd. Meteen na het afstoten van de Tulderhoeve door de abdij van Averbode begonnen de problemen. Misschien lagen er aan dit watervergriep wel represailles vanuit Poppel ten grondslag! Vanaf 1765 voerden Poppel en de Tulderhoeve met elkaar processen omtrent het gebruik van de woeste gronden bij die vennen. Bij *de Blauwe Paal* werd het vee van Catharina Swagemakers immers in dat jaar door de Poppelse vorster in beslag genomen. Pas in 1771 stelde de Raad van Brabant in Brussel de eigenaar van Tulder in het gelijk.

De Hoogeindse boeren bleven klagen dat er veel te veel water vanuit de Belgische Boerenbond kwam. In 1926 gaf de gemeente 50 gulden voor de verbetering en verdieping van

de oude Waterloop door Tulder vanaf de Belgische grens tot aan de Keiweg uitgevoerd door de Belgische Boerenbond. In 1927 werd de 'Nieuwe Waterloop' vanaf de Boerenbond langs Tulder aangelegd. Dit gebeurde net voordat Van Puyenbroek uit Goirle eigenaar van Tulder werd. In 1939 zou De Utrecht de enclave Tulder overnemen. Samen met het Waterschap heeft men eindelijk de knoop doorgemaakt en cultuurhistorisch gezien een zeer waardevolle beslissing genomen. Onlangs heeft men de oude Waterloop vanaf Tulder tot Broekeling, gegraven door de ijverige Norbertijnse ontginners in de dertiende eeuw, in de oude staat teruggebracht. Vanaf de grens met Poppel loopt *de Rijt* nu weer dwars door het weiland *de Nuyd*, langs *de Grote Boonhof*, *de Eusel*, *het Kalver Veld* en door *de Kleine* en *de Grote Biesrijt* om zich met de *Witrijt* in *Broekelingen* te verenigen. De 'Nieuwe Waterloop' langs Tulder gaat men binnen enkele weken dempen, zodat al het Belgische water weer prachtig dwars door het laatmiddeleeuwse Tulder stroomt. Nu de grachten en de wallen nog! Is het Poppelse water na eeuwen nu wel van harte welkom in Esbeek nu het in dit klimaat ... stilaan aan het verdrogen is?

De bovenloop van de Rijt door het weiland de Nuyd onlangs in oude staat teruggebracht